

MAGYARPOLÁNY /NÉMETPOLÁNY/ RÖVID NÉPRAJZA

Ebele Ferenc

magyarpolányi plébános

Magyarpolány, 1980. aug. 20.

ELŐSZÓ

Napjainkban kihalófélben vannak a régi népszokások. Ezeket összegyűjteni és közkinccsé tenni, mindnyájunknak kötelessége.

A régi élet és kultúra értékeit megismerve, mai életünkre alkalmazva, továbbfejlesztve élhetünk igazán tartalmas és értelmes életet.

1. Természeti viszonyok és általános jellemzés

-

Magyarpolány /Németpolány/ az Északi /Öreg/ Bakony Ny-i részén, Ajka várostól északra 8 km távolságban a Hosszú, Öreg és Kálvária hegyek tövéénél, hosszú völgykatlanban fekszik.

Tengerszint feletti magassága 295 m. Éghajlata nedves, hűvös, telei általában enyhék. /1./

Az Öreghegy Ny-i oldala már átmenetet képez, a Bakonyalja és a Zalára jellemző növények találhatóak itt. Az Öreghegy K-i oldala már hűvösebb és esősebb, mint a község déli része.

Itt kb. két héttel később nyílnak a virágok. Ez az un. bükki rész. Valószínűleg itt húzódik a 750-800 mm. csapadék választóvonal. Középhőmérséklete 8,5-9 Celsius fok. /2/. Kukoricából és szőlőből csak a korai fajták érnek be teljesen. A hazai nemesítésű újabb szőlőfajtákból a Zalagyöngye szépen díszlik.

Rómer Flóris a Bakony c. könyvében a polányi numuliteket /Szent László pénze/ említi. /3/.

Növénytakarójára az erdőirtás utáni cserjés jellemző. A kökény, szeder, galagonya, bodza, vadrózsabokrok. Gyomnövényei közül megemlítjük a csalánt, árvacsalánt, széleslevelű útifüvet, gyermekláncfűt, erdei mályvát. Rendkívül sok gyógynövény található. Az említetteken kívül megtaláljuk a kakukkfüvet, ezerjófüvet, fekete ürömfüvet, vérehulló fecskefűt, katángkorót, kutyabengét stb.

Takarmánynövényei a lucerna, bükköny, lóhere, bíborhere. Jó minőségű a burgonya, és megterem a búza is.

Állatvilágára általában a Bakonyban elterjedt állatok a jellemzők. Az éti csiga, a leveli és erdei béka, a fürge, a fali és a lábatlan gyík, az erdei sikló, szöcskék, szitakötők, az aranyos rózsabogár, a pávaszem, a gyöngybagoly, a mezei pocok, cickány, vakond, sün, a róka, a nyuszt, a kékcinke, az erdei cinke, a kakukk, a füstifecske, a fekete és a sárgarigó, a fakopács, a pacsirta, a fenyőpinty, erdei pinty stb. /4./

Már a kő és bronzkorszakban lakott település. /5./

1336-ban Polyan néven említik. /6./ Az öregek Pojánynak ejtik. A szláv eredetű név jelentése „mezeiek”, azaz azok, akik a mezőségekben laknak. Az 1402. évi adatban a név magyar helynévképzővel bővült. /7./

Német jelzőjét 1752-ben kapta, amikor a Zirci Apátság Németpolányt telepítette. /8./ A telepések Sziléziából, Pápáról és Felső Ausztriából jöttek. /9./ Az itt élő szláv és magyar lakosság sokáig elkülönült. Az új falu eredetileg Polyán egy utcáját képezte, a bükki részt. Kezdetből fogva külön hely saját bíróval. /10./ Elválasztotta őket a vallás is: a magyar lakosság protestáns, a betelepített németek katolikusok. A protestánsokat egyes források református, másol helvét vallásúnak mondják. A római kat. plébániát 1761-ben szervezi meg a Zirci Apátság. A ma is meglévő plébániaépület 1764-ben készült el, a templom pedig 1763-tól 1773-ig épült. A zirci apát nem Németpolányban építteti fel a kat. templomot, hanem a régi Polányban, hogy így összekösse a két helységet s megszüntesse az akatolikus vallásgyakorlatot. A protestáns lakosság jó része elköltözött Pápára, Tapolcafőre, Inotára. /11./ 20 család maradt itt, akik katolikusokká lettek. /12./

A plébániai anyakönyvekben található gyakoribb szláv nevek:

Dubics, Gergovics, Leskovics, Mátics, Mics, Nákovics, Peternics, Paulics, Prosztovics, Szabadics, Veilandics, Vlasics stb.

Magyar nevek: Ékes, Fodor, Farkas, Fábián, György, Horváth, Kopácsi, Kozma, Kovács, Korbély, Németh, Rosta, Sas, Vas stb.

Német nevek: Eisenágel, Hauser, Koch, Kleinhans, Majer, Meinczinger, Mácz, Pfeifer, Polt, Reiner, Stenger, Veisz stb.

A mai leggyakoribb nevek a következők: Polt /30 család/, Veisz /21 család/, György /17 család/, Majer /13 család/, Korbély /12 család/, Meinczinger és Pfeifer /10-10 család/.

A két falu végleges egyesítése 1899-ben történt Magyarpolány néven. A mai lakosok magyar nemzetiségűnek és magyar anyanyelvűnek vallják magukat, de a húsz éven felüliek mind jól beszélnek németül. 1947-48-ban kb. 140 családot kitelepítettek az NDK-ba, azokat, akik német anyanyelvűnek vallották magukat, vagy így írták be őket. Több családot kitelepítettek Kislődre, Városlődre, Herendre, Márkóra, Bándra, Fenyőfőre és Románra is. Ezek azonban később visszaköltöztek. A kitelepített családok helyére 121 családot telepítettek be Gömörpanyitból, Pádárból, Perényből, Cibakházáról, Lókútról, Városlődről. Ezek is jórészt elköltöztek máshová, csak 4 család maradt itt, akiknek a gyermekei beházasodtak. /13./

A régebbi fajkeveredésnek a jele a községben megtalálható különböző testalkat, fejforma, haj és arcszín.

Az uralkodó jelleg a német típus, ami keveredik a magyarral. Ezt mutatja a karakterológiai jellemzés is. Általában szorgalmas, tiszta, rendszerető nép. Haragtartók, kezdetben bizalmatlanok. De megtalálható az egyik legjellemezőbb magyar vonás is a vendégszeretet. Tanítás, vezetés iránt közömbösek, szép szóra inkább hajlanak, mint parancsolgatásra. Hagyománytisztelők, minden változást lassan, tervszerűen, bizalmukat megnyerve lehet csak sikeresen végrehajtani. /14./

II. Foglalkozás, lakás, ruházat, táplálkozás

Polyán lakosságra őstermelő. /15./ A németpolányiak kezdetben irtásföldeket művelnek, később

főleg szőlővel foglalkoznak. /16./ Még 1910-ben is Magyarpolány lakosságának 88,5 %-a őstermelő, míg 1960-ban már csak 50,8 %, amit Ajka iparosítása magyaráz meg. /17./ Napjainkban is a keresők jó része az ajkai gyárakban, bányákban dolgozik.

A lakóházak stílusa már kezdetben is, Németpolány megtelepedésekor, az úgynevezett bakonyi ház. Tűzfalas, zsuppos, a régebbiek és szegényebbek tűzfala is zsuppból készült, tornácos, az udvar felől középen egy bejárattal. A tornácnak is külön bejárata van az utcáról. A tornác teteje kezdetben fagerenda volt, csak később kezdték bebetonozni. Az első időkben csak három helyiség volt, középen a nyitott konyha, az utca felől a szoba és a konyha másik felén a kamra. Csak később kezdtek két szobát építeni, ekkor az utca felől a sorrend a következő volt: szoba, konyha, szoba, kamra. A kamra bejárata vagy a hátsó szobán keresztül, vagy a tornác felőli részen volt. Kb. az 1890-es években kezdték el a két szobás lakásokat építeni. A legtöbb lakás közös udvarban volt, mert két-két házat építettek együtt. Ezek még ma is több helyen megtalálhatók. Az 1890-es években kezdték el az istállókat kőből építeni, addig a legtöbb helyen fából épültek. Az istállót a kamra után építették.

A nyitott konyha berendezése a kemence, a vízpad és az edénytartó volt. A szobák ugyanúgy mint a konyha és kamra földesek voltak. Az 1950-es években kezdték el a szobák padlózását. A szobákban szekrények, sublót vagy láda, ágy, fiókos asztal és a sarokpad voltak. A fiókos asztalban a kenyeret tartották.

– 4 –

Az 1950-es években, amikor a díszesebb vaskapukat kezdték készíteni, sok helyen befalazták a tornác bejáratát és lebontották a tűzfalat és ferde síkú tetőzettel pótolták, megbontva így a bakonyi ház stílusát. A Petőfi utca ma is műemlék jellegű, itt még megtalálhatók a régi tűzfalas házak. A fejlődés azonban elkerülhetetlen. Előbb-utóbb ezek is lebontásra kerülnek. Jó lenne legalább egy házat eredeti formájában falumúzeumnak megőrizni és berendezni.

Érdekes megfigyelni az utóbbi évtizedek változását. Az 1950-es években a régi bakonyi házhoz hasonló téglalap alaprajzú épületeket emeltek, de már tornác nélkül, meghagyva viszont az udvar felőli bejáratot az épület középső részén. Elhagyták a tűzfalat is. A 60-as években már a városi típusú kockaházakat építették sátoztetővel, sarokbejárattal, a sarkon egy oszloppal. 1965 körül kezdték el a szobákat parkettázni és fürdőszobákat építeni. Napjainkban pedig már a téglalap alaprajzú, kétszintes, tűzfalas ház a divatos, garázzsal és beépített tetőtérrel. Szinte 10 évente más a forma. Jól jellemzi ez a mai fejlődést.

Itt említsem meg az utcák régi elnevezését. A plébániaépülettől északra volt a régi Németpolány, egyetlen utcájával a Bükk-i utcával, a mai Kossuth utca északi része. A plébániaháztól délre volt a régi Magyarpolány /Fő utca/ a mai Kossuth utca déli része/a Fő térig/. A Telek utca a mai Petőfi utca. A Homok utca a mai Táncsics utca. A Sörke-domb a mai Bajcsy és Sallai utca.

A magyar-németpolányiak viselete a régebbi időkben a következő volt: az asszonyok fapapucsot, bő szoknyát /khi/, blúzt /röpedli/, és kendőt viseltek. Hétköznap kékfestő rózsás vagy apróvirágú /flokony/ szoknyát és ugyanabból az anyagból való blúzt hordtak. Ünnepeken zöld, kék, kávébarna vagy fekete szoknyát és ugyanabból a szövetből való blúzt viseltek. Egy ruhához 6 méter anyagot vettek. Nyáron a lányok, asszonyok fehér, világoskék vagy rózsaszín delinkarton ruhát, /szoknya, blúz/ viseltek mosóselyemből. A lányok és asszonyok alsóruhája az ing volt. A lányoknak sifonból, az asszonyoknak kendervászonból készült. A kendő hétköznap delinkarton, piros, fehér, barna mintával. Ünnepeken selymekendőt használtak, fehér, fekete, világoskék, rózsaszín, piros színben, koszorús mintával. A későbbiekben jelzem az egyes ünnepeken a kendők színét, és a koszorú színét. Télen fekete berliner kendőt használtak.

A férfiak viselete hétköznap, csizma vagy bakancs, – nyáron általában mindenki mezítláb járt – csizmanadrág kordbársony vagy struksz szövetből szürke színben. Tarka ing, fekete szövetmellény, fekete szövetkabát, kucsma. Nyáron a házas férfiak háziszőttes gatyába jártak. Télen ez volt az alsónadrág. Ünnepnappal fekete, zöld, barna, sötétkék kordbársony nadrág, fekete szövetmellény, fekete szövetkabát. Téli ruha a félkabát, legényeknek kávébarna, házasoknak fekete színben. A legények kucsma helyett sildes sapkát használtak. A házas férfiak pedig nyáron kalapot viseltek.

A táplálkozás a munkához és az időszakhoz igazodott. Erősebb munkáknál, aratásnál, szénakaszálásnál naponta négyszer étkeztek. /Reggeli, ebéd, uzsonna, vacsora./ Bőségesebb volt a téli étkezés is, hiszen ilyenkor minden háznál volt sonka, szalonna. Egy sonkát mindig meghagytak az aratásra. Általában négyszer étkeztek a nyári hónapokban is, május végétől szeptember elejéig. Szigorúan megtartották a böjtöket is. Feketevasárnaptól Húsvétig csak böjti ételeket ettek. Ilyenkor zsír helyett tökmagolajat használtak. Az egyes ételeket az egyházi év megfelelő helyein jelzem. / 18./

A napi ételek a következők voltak: reggeli nyáron: tej, túró, kenyér, lekvár. Télen: sült krumpli, lekvár, túró, szalonna, gyerekeknek olajos kenyér, cukros kenyér, lekváros kenyér. Ebéd: krumplileves, bableves, rántott leves, zöldbableves, rétesleves, zöldségleves, paprikáskrumpli, savanyúkrumpli, krumplisterc, krumplikása, kukoricaprósza, kelt tészták: bukta, fánk, rétes, kelt rétes, diós, mákos, lekváros kalács. Főzelékek: tök, káposzta, paradicsomos káposzta, sóska, szilvaszós. Uzsonnára általában azt ették, amit reggelire. Vacsora: rántott leves, sült krumpli, nyáron tej, aludtej, tejfölös kenyér, kovászos uborka, télen töpörtyű, szalonna és egyéb húsfélék a disznóvágásból. De szerepeltek az ebédnél felsorolt ételek is.

A vasárnapi és ünnepnap ételek a következők: bableves, bukta, fánk, kelt rétes, zöldségleves, húsleves, gulyásleves, káposzta, paradicsomos káposzta, rakott krumpli, diós, mákos, lekváros, kakaós kalács, kuglóf, fonott kalács.

A kenyeret kovással készítették. Krumplit csak a háborús években keverték hozzá. Az ételeket általában paprikás zsírral, vöröshagymával, fokhagymával fűszerezték. Ugyancsak használták az aludtejet és tejfölt is, levesek, főzelékek behabarására. Az erdők közelsége miatt sok gombát is gyűjtöttek. Ezt párolva, fokhagymával, vagy pörköltnek, paprikásnak elkészítve ették. Tavasszal a répalevelet főzeléknek készítették el, a répát pedig a káposztához hasonlóan savanyították.

– 6 –

A többfajta kelt tészta mellett a gyúrt tésztát is készítették és mákkal, lekvárral, túróval ízesítették. Ugyancsak ismerték a krumplis tésztából készült gombócokat és a nudlit is.

III. Álmodások, egészséggel, betegséggel kapcsolatos hiedelmek, gyógyítások

Az álmodások a nép világában sokszor előre jeleznek bizonyos eseményeket. Magyarországon a következő hiedelmeket találjuk: kék szilva, kék szőlő betegséget jelent. Meszelés, valaki meghal a családban. A tetű szégyen, kéményseprővel álmodni szerencse. Pappal álmodni veszekedés, szerencsétlenség. Ha azt álmodja valaki, hogy kiszedi a fogait, ha fáj, közeli, ha nem fáj, távoli rokon hal meg. A kisgyerek veszekedést jelent. A füst nem jót jelent. A tűz örömet jelent. A ló szerencsét jelent, az illető postát kap. Tiszta víz jót, mocsos víz nem jót jelent. A tojás veszekedést

jelent. Amit szilveszter éjjel álmodik valaki, a következő évben igaz lesz. Ezért sokan nem is feküdtek le ezen az estén, mert nem akarták tudni a rosszat. Beszélgettek, szórakoztak.

Reggel, ha nővel találkozott valaki, nem lesz szerencséje. Megtörtént, ha vásárra mentek a marhákat eladni és nővel találkoztak elsőnek, visszafordultak. A nő kisebbségét más szokásokban is megtaláljuk. Ha a nő reggel köszönt, az idősebb emberek nem is fogadták el a köszönést. Újévet köszönteni, kelésezni aprószentekkor a lányoknak nem volt szabad, nem hoztak szerencsét.

Amikor a tehén megellett semmit sem adtak kölcsön, mert elviszik a szerencsét.

Ha valakinek fáj a feje, ártottak neki. Ilyenkor a szénvízből kellett három cseppet inni. Kereszt alakban megmosták a szénvízzel a szemét, fejét, kezét, lábát. Először három szemet tettek egy pohár vízbe. Az első férfit, a második nőt, a harmadik fiát jelent, amelyik szem lent maradt, az ártott neki. Ugyanezt megismételték 6 szemmel, majd 9 szemmel. Mind a három alkalommal kellett inni, és lemosták a beteget. Amikor a szemet bedobták a vízbe, ezt mondták: Hat dier ein Mann fersrien zo hilf dier Gott Vater, hat dier ein Veib fersrien so hilf tier Gott Szonn, hat dier ein Tedihez fersrien zo hilf dier Gott Heiligen Geist. Ámen.

Fogfájásra /Slehe wüncel/ kökénygyökeret főztek és a főzettel öblítették ki a szájukat. Többen mondják, hogy ettől a fogak tönkrementek.

Aszályos gyereket /thiendl/ sóskafa, borbolya vízben fürösztöttek. Egy kisebb ágat tettek a vízbe, a piros bogókkal együtt.

• 7 –

Az aszályos gyereket a gyógyító ember hajnalban a vízeresz alá küldte. Egy Miatyánkot kellett imádkoznia. Azalatt a gyógyító ember is imádkozott otthon.

Amikor a gyerek nyelve vastag lett, /trost/ hajnalban kint az udvaron kellett imádkozni érte.

Beteg kisgyermeknél a karácsonyi asztalterítőtől húztak ki egy szálát, és azt tömjénnel együtt elégették a bölcső alatt. Kiütésre sárga levelet tettek. Sárgaságnál sárga szalagot kötöttek a gyermek kezére, mellére pedig gyertyát tettek. Sárgaságnál holdfogyatkozáskor hajnalban egy bodzabokornál az édesanya ezt imádkozta a gyermekért: Szei gegrüst du klaerer Mann, szei gegrüst du klaere Szonnensein. Nim fon mein Khind di szimonszipeigelei abcierung szo wi di Szonn denn taub wekciekt szo hilf mein Khind Gott Vater, Gott Szon, Gott Heiliger Geist Amen. So beten wier drei Vaterunzer, drei Ave Maria.

Több betegségelhárító imát a Mellékletben közlök. /Reuma, sárgaság, szédülés, szemrontás, fejfájás, szemhályog, gyulladás, üszkösödés, szívgyörcs, vérzés/ Melléklet I. /1-4./

IV. Időjárást jelző és jelesebb napokhoz fűződő hiedelmek

Jan. 22. Vince. Ha fényes a Vince, telik a pince.

Jan. 26. Pálfordulás. Pálforduláskor azt mondják: Pál, fordulj fenékkal oldalt hosszán, akkor jó lesz az idő.

Febr. 2. Gyertyaszentelő. Ha kijön a medve a barlangjából, mégegyszer olyan hosszú lesz a tél. Ha rásüt a pap fejére a gyertyaszentelői körmeneten a nap, hosszú lesz a tél. Gyertyaszentelőkor elmérik a havat. /Ekkor van a tél közepe./

Febr. 24. Jégtörő Mátyás. Ha nem talál jeget, csinál.

Márc. 10. Negyven vértanú. Ha ezen a napon fagy, még negyven napig fagyos lesz az idő.

Márc. 17. Gertrúd. Első vetési nap a konyhakertben.

Márc. 25. Gyümölcsoltó. A fák oltása. Ezen a napon jönnek vissza a fecskék.

Ápr. 24. Szent György. A csordást, kondást ekkor fogadták.

Máj. 12,13,14. Pongrác, Szervác, Bonifác. Fagyosszentek. Hideg idő, esetleg fagy.

Máj. 15. Zsófia. A negyedik fagyosszent.

Jun. 8. Medárd. Ha ezen a napon esik, még negyven napig esik.

Jun. 11. Barnabás. Ha esik, akkor a parasztnak a hordóba esik. /Sok lesz a bor./

Aug. 6. Urunk színeváltozása. Ettől a naptól kezdve színesedik a szőlő.

• 8 –

Aug. 15. Nagyboldogasszony.

Szept. 8. Kisboldogasszony. A két asszony között a tojást tették el télire a búzába. A Kisasszony elviszi az uzsonnát. /Ettől kezdve már nem uzsonnáztak/.

Mária születésekor elmennek a fecskék.

Szept. 29. Ekkorra már mindennek el kellett vetve lennie.

Nov. 1. Mindenszentek. Mindenszentek hetében nem szabad káposztát eltenni, mert megrontják a halottak.

Nov. 11. Márton. Márton a fehér lóval jön /havazik/. A munkával /betakarítással/ sietni kell.

Nov. 25. Katalin. Katalinkor kopogós, karácsonykor locsogós. Katalin bezárja a hegedűt. /Farsangig vége a mulatságnak/.

Dec. 13. Luca. Lucakalendárium. Amilyen napok lesznek karácsonyig, olyanok lesznek a jövő évben az egyes hónapok. Egyéb Luca napi hiedelmeket az Egyházi évnél tárgyaljuk.

Dec. 25. Ha szenteste holdvilág van, akkor sok lesz a széna.

Dec. 28. Aprószentek. Aprószentekkor nem szabad varrni, mert az ártatlan kisgyermekeket megsúrják.

Farsangkedden három tőkét metszenek a szőlőben, hogy jó termés legyen.

Nagycsütörtökön Glóriára megrázzák a gyümölcsfákat, hogy bőven teremjenek.

Amikor virágzik a kökény, akkor még meg kell foltozni a kesztyűket. /Még hideg lesz./

Ha a farsangi fánkot az utcán esszük, akkor a piros tojást a szobába. /Ha farsangvasárnap jó az idő, húsvétkor hideg lesz/.

1. Az egyház év néprajza.

/A jelesebb napokhoz fűződő vallásos szokások, hiedelmek./

1. Advent. /Apfent/

A hajnali mise neve roráté. Kb. 1970-71-ben szűnt meg a betlehemezés. Ezt Schwarcz Elemér ismertette a Sonntagsblatt 1926. dec. 26-i számában, „Das Christkindlspiel aus Polány” címmel. A szereplők a következők: Kereszt /lány/, két gyertya /lány/, betlehem /lány/, bölcső /lány/, József

/fiú/, két pásztor /fiú/, Mária /lány/. Német nyelven.

Dec. 4. Borbála. Szent Borbála napján a lányok cseresnyeágot tettek a vízbe, ha karácsonyra kivirágzott, férjhez megy a lány a következő évben.

• 9 –

Dec. 13. Luca napja. Luca napjához több hiedelem fűződik:

A legények lucaszéket készítettek, akkorát, amekkora a zsebükbe belefért, 13 féle fából. /Négy lábú kisszék, a lábak és ékek többfajta fából./ Erre ráülve az éjféli misén meglátták a boszorkányokat. Lucanapkor nem volt szabad varrni, mert bevarrják a tyúkok fenekét és nem tojnak. Nem volt szabad kiadni valamit a házból, mert elviszik a szerencsét. Ha valaki kölcsönkér valamit Luca napján, akkor a disznói nem pusztulnak el, csak hogy nem adtak kölcsön semmit, legfeljebb ha elfelejtkeztek róla. Lucanapján nem szerették, ha nő ment elsőnek a házba, boszorkány, rontást hoz. Az ablakra vadrózsaágot tettek keresztbe, ha a boszorkány jön megszúrja. A lányok 13 férfinévvel cédulát írtak ezen a napon és mindennap egyet elégettek. Amelyik megmaradt, olyan nevű lesz a férjük. A tyúkokat Luca napján egy kocsikerékben etették, hogy együtt maradjanak. A lányok Luca napján dúgták el azt az almát, amibe karácsonykor haraptak.

Dec. 25. Karácsony. Karácsony vigiliájában böjti ételt ettek. Délben aszalt gyümölcsleves és kalács, este kalács, tejeskávé vagy krumplisaláta tökmagolajjal. Az éjféli mise után disznósajt vagy kocsonya. Az aszalt 1 db fehér abrosszal terítették le. Vacsora előtt 6 óra körül a háziasszony szenteltvízzel meghintette a szobát és néhány tömjénszemet égetett el egy lapáton. Ezt a házszentelést az istállóban és a kamrában is elvégezte.

A pásztorok is este 6 óra tájban kezdték el a dudálást és kisebb, nagyobb szünetekkel éjfélig dudáltak. A vadászok is 6 óra tájt díszlövéseket adtak le.

Szenteste az egész család otthon tartózkodott, látogatóba nem mentek, csak a Christkindl jött, aki a gyermekeknek ajándékot hozott. Az egyik rokon vagy szomszéd volt, fehér szoknyában, akkor is ha férfi volt, és fehér lepedővel letakarta az arcát. Kikérdezte a gyermekeket, tudják-e az imákat. A jó gyermeket megdicsérte, a rosszakat virgáccsal megverte, ha rossz volt a gyerek az ördög – egy fekete ruhába öltözött férfi -, kormos arccal benézett az ajtón és láncot csörgetett. A jó gyereknek hozott ajándékot, almát, diót és egy-két szaloncukrot. Csengővel jelezte a jövetelét. A karácsonyfa régebben borókafenyő volt, amit a szobában a sarokpad fölé akasztottak, hogy a gyerekek ne férjenek hozzá. A karácsonyfán régebben alma, dió, angyalhaj, csillogó szalag és mézesbábok voltak. A mézesbábokat úgy vették, huszár, lány, szív, hal, hegedű, ló, nyúl, csillag formák voltak. Szarvasokat, csirkéket kalácstésztaból is készítettek. A karácsonyfa előtt imádkoztak és énekeltek és az édesanya a kisebbeknek elmesélte Jézus születését.

• 10 –

Karácsony napján a lányok, asszonyok fekete ruhában mentek a szentmisére. Az asszonyok fekete, kék koszorús kendővel.

Az ünnepi ebéd karácsonykor: húsleves, húsos káposzta, sült hús, diós, mákos, piros kalács. Ez utóbbit ételfestékekkel megfestették és piros tölteléke volt, dió vagy mák helyett.

Karácsonyi hiedelmek: Aki éjféli misére nem megy el, azt elviszi Potzmann az éjféli ember. Karácsonykor a szemetet nem vitték ki, csak összesöpörték. Karácsonykor délben az eladó lány kiállt a kapuba és almába harapott. Aki arra jött, az lesz a férje. Karácsonykor az eladó lány fát vitt be a konyhába, ha párosak voltak, férjhez megy farsangkor.

Dec. 26. Szent István /Stefani/

Karácsony másnapján a lányok fehér ruhába, az asszonyok világos /piros vagy kék/ ruhába és mintás kendőbe mentek.

Dec. 27. Szent János apostol /Johannes/

A borszentelés ma is megvan. A szentelt borból otthon mindenki iszik egy keveset és a hordóba is öntenek.

Dec. 28. /Aprószentek/ Unsuldiger Khindlingsztag/

A gyerekek még ma is keléseznek. Reggel vesszővel mennek és egy-kettőt suhintva ezt mondják: Keléses, keléses ne legyen az új esztendőben. A Mellékletben közlöm a régi német verset is. /II./

Dec. 31. Szilveszter. /Szilveszter/

Szilveszter este disznósajtot vagy kocsonyát ettek.

Jan. 1. Újév /Neues Jahr/.

Az újévi köszöntőt lásd a Mellékletben. /III./

Újévkor nem szerették, ha nő ment elsőnek a házba, mert nem hoz szerencsét.

Újévkor nem szabad elkésni a miséről, mert akkor egész évben el fog késni.

Szárnyast nem ettek, mert elrepül a szerencsével.

Újévi étel: húsleves, káposzta, sült hús, fánk.

Jan. 6. Vízkereszt. Háromkirályok. /Heiligen drei Khönig/.

A házszentelés ma is megvan, kb. 15-20 családnál. A pap végzi a minisztránsokkal. A karácsonyfát addig meghagyják és előtte történik a házszentelés. Régebben minden helyiséget megszenteltek. A szenteltvízből amit a templomból hoztak, régebben mindenki ivott egy keveset.

– 11 –

Febr. 2. Gyertyaszentelő. /Maria liht messe/.

A hívek ma is hoznak a templomba gyertyát, szenteltetni. A betegek gyóntatásánál használják. Régebben vihar idején is meggyújtották.

Febr. 3. Szent Balázs /Bláziusz/

A torokáldáson részt vesz a szentmise közönsége ma is. Sokan a kisgyermekeket is elhozzák.

II. Nagyböjt, Húsvét /Grosze faszten, Osztern/

Hamvazószerda. /Assen Mitwoh/

A hamvazáson sokan részt vesznek. Aki hamvazkodik, annak nem fáj a feje, mondják.

/Farsangvasárnap, hétfőn és kedden régebben mulatság volt. Kedden este 11-kor harangoztak, ekkor mindenki hazaindult és kezdődött a böjti idő. /Egy farsangi verset közlök a mellékletben./ IV./

Hamvazószerdán a böjti ételek: borleves, sült tojás, olajoskáposzta, baboskáposzta, bableves, túró, üres bukta.

Hamvazószerdán a lányok kék, zöld flakony ruhában, az asszonyok festett karton, fekete, sötétkék, fekete delinkarton kendőben voltak. Ez a viselet Nagypénteken is.

Feketevasárnap. /Schwarzen Szonntag/.

A lányok, asszonyok fekete ruhában, az asszonyok fekete kendőben voltak. Étél: baboskáposzta, mákos vagy diós bukta, vagy kelt rétes.

Virágvasárnap /Paeling Szonntag/.

Régebben a barkát a hívek hozták magukkal. A körmenetre a még nem beszélő kisgyermeket is elhozták, hogy a jeruzsálemi gyermekekhez hasonlóan ők is megszólaljanak. A szentelt barkát vihar idején a tűzbe tették. A mestergerendánál tartották. A szentelt barkából három szemet egy kis kenyérrrel az állatoknak is adtak. A vihar és villám ellen a padláson is kítűztek néhány ágat.

Virágvasárnap a lányok barna vagy kék ruhában, az asszonyok kék ruhában, fekete kendőben piros koszorúval vettek részt a szentmisén. Ebéd, vacsora hasonló a feketevasárnapéhoz.

Nagyhét /Khaer wohe/.

Nagycsütörtök /Adlasz Pfinksztag/

Nagycsütörtökön hétköznapi böjtös ételeket ettek. Krumpli, bab, káposzta, kelt tészták.

Nagypéntek /Khaer Freitag/

– 12 –

Nagypéntekre a temetőt kitisztítják, feldíszítik. Régebben fenyőkoszorút és papírvirágot használtak. Hajnalban a Kálváriát járják. Régebben a patakban mosakodtak, hogy a bőrbetegségektől megszabaduljanak.

Nagyszombat. /Khaer Szamsztag/.

Tűzszentelés előtt történt az un. „Júdáségetés”. Fehér nyírfavesszőket égettek el. A temetőből is hoztak korhadt keresztet és elégették. Étél: bableves, krumplileves, bukta.

Húsvét. /Osztern/.

A feltámadási körmeneten a mennyezetet /Himmel/ az egyházközségi előjárók vitték. Az Alleluja szobrot /Osztermanlein, Auversteung/ a gondnok /templomatya/, a húsvéti gyertyát pedig a bíró vitte. Húsvéthajnalban is járják a Kálváriát. Az ételszentelés ma is megvan. Ehhez kis kerek kenyeret sütnek szombaton a neve Veih vagy Oster leavel. Ezen kívül füstölt sonkát, tojást, sót, tormát szenteltetnek. Először a tormából esznek. A tormából és a sóból az állatok is kapnak. Az ételből mindenki kap, de jóllakni nem szabad belőle. Régen azt tartották, hogy csak az méltó a szenteltre, aki a húsvéti gyónását elvégezte. Egy-egy tojást háromfelé vágnak és hárman esznek belőle, hogy a család együtt maradjon. Ha valaki eltéved az erdőben, jusson eszébe, hogy kikkel ette a húsvéti tojást és hazataláljon. A nagycsütörtöki és nagypénteki tojásokat viszik szenteltetni. Az ételmaradékokat a föld négy sarkára hintik. A lányok viselete húsvétkor fekete ruha. Az asszonyoké fekete ruha, fekete kendő kék koszorúval. Húsvéti ételek: húsleves, zsömletorma. /Ez nem tormával, hanem fokhagymával készül, valószínűleg régebben készítették tormával. Húslevessel feleresztett pírított zsömlekockák. Más ünnepeken is készítik. /Káposzta, sült hús, diós, mákos, lekváros vagy piros kalács./

Húsvéthétfő /Osztern Montag/.

Ezen a napon rokonokat látogatnak, a szülőbe mennek. Ezt Emmausznak nevezik, mert a húsvéthétfői evangélium szerint Jézus is Emmausba ment tanítványaival. A gyermekek ilyenkor keresztszüleikhez mennek, akik piros tojással ajándékozzák meg őket.

Fehérvasárnap /Veiszen Szonntag/.

A lányok fehér, az asszonyok tarka ruhában /barna szoknya, rózsaszín blúz és világos, piros, kék mintás kendőben vesznek részt a szentmisén.

Ápr. 25. Szent Márk. /Búzaszentelés, rozsszentelés/. /Traed weihung/.

A búzaszentelés ma is megvan. A barkával együtt a mestergerendánál tartják.

– 13 –

Keresztjárom napok /Kreickang/.

Az áldozócsütörtököt megelőző három könyörgő nap. Minden egyes napon a határban vagy egy-egy utcában lévő kereszthez vonultak a pap és a hívek, és itt közösen imádkoztak és énekeltek.

Áldozócsütörtök /Kriszti Himefaert/

Régebben ezen a napon volt a gyermekek első szentáldozása. Most az ünnep is és az elsőáldozás is a rákövetkező vasárnap van. Ilyenkor a plébániáról vonulnak át a templomba. A szentmise után ünnepélyes reggeli van. A lányok fehérben, az asszonyok feketében voltak, fekete kendő kék koszorúval.

Pünkösöd /Pfinszt Szonntag/.

Régebben egy fiút nyírfaágakból készült koszorúval, csáköval végigvezettek a falun és kinevették. Ez volt a pünkösdi bohóc. A lányok, asszonyok viselete: fekete ruha, fekete kendő, piros koszorúval.

Szenháromság vasárnap /Heilig drei faelligkheit Szonntag/

Régebben a Szenháromság szobor előtt mondták a litániát, kint a templom előtt. Egy Szenháromsági éneket közlök a Mellékletben. /V./

Úrnapja /Fromlihtnamstag/

Régebben a faluban az egyes utcákban voltak a sátrak. Most a templom előtt állítják fel őket. A sátrak előtt virágszőnyeg van. Az elsőáldozók kis kosárákból hintik a virágot a körmeneten. Régebben 9 féle virágot használtak fel a sátrak díszítéséhez /búzavirág, margaréta, szarkaláb, rózsza, liliom, tulipán, mariskavirág, pünkösdi rózsza, sárga liliom, tátika, bodza, labdarózsa stb./

A virágokból kis koszorúkat is készítettek, ezt hazavitték és vihar idején a barkával és a szentelt búzával együtt elégették.

A lányok fehér ruhában voltak, az asszonyok közül a fiatalasszonyok tarka ruha, világos kendő, az idősebbek fekete ruha és kék koszorús kendő.

Búcsú /Khieritag/.

A templom védőszentje Szent László /június 27./ A rákövetkező vasárnap van a búcsú.

A lányok, asszonyok viselete fekete ruha, fekete kendő kék koszorúval.

Július 26. Szent Anna /Heilige Mutter Anna/

A asszonyok védőszentje. A Szent Anna rózsafüzért a Mellékletben közlöm. /VI./. Ugyancsak egy Szent Anna éneket is. /VII./

– 14 –

Augusztus 15. /Nagyboldogasszony/ Groszen Frau Tag/

Mária ünnepeken a lányok fehérben, az asszonyok fekete ruha, piros vagy kék koszorús kendőbe

öltöztek.

Augusztus 20. Szent István király /Khönig Stefan/.

A lányok fehér, az asszonyok tarka ruha és világos selyemkendőbe voltak.

Szent István napján bál volt 3-4 óráig.

Szeptember 8. Kisboldogasszony /Kleiner Frau tag /Mária születése/ Mária geburt/.

A lányok fehér szoknya, színes blúz, az asszonyok tarka ruhában kék vagy piros selyem- kendőben voltak.

Kisasszony napján szoktak „búcsút járni”.

Szeptember 15. Fájdalmas Szűz /Smerzhafte Mutter Gottes/.

A Kálvária kápolna búcsúnapja /rákövetkező vasárnap/. Ekkor a kápolnában van a szentmise.

A búcsúi ételek: tyúklevés, paprikáscsirke, húsos káposzta, liba vagy kacska vagy sertéspecsenye, forgácsfánk.

November 1. Mindenszentek /Alle Heiligen/.

A lányok, asszonyok fekete ruhában, az asszonyok fekete kendőben voltak.

November 2. Halottak napja /Alle Szellen tag/.

A sírokat Halottak napjára is kitisztítják és feldíszítik. Régebben fonott gyertyát égettek a sírokon. A temetőt sokan látogatják.

Az egyházi év meghatározta a szórakozást is. Bálokat Katalinkor, Szilveszterkor, Újévkor, Farsangban, Húsvéthétfőn, Pünkösdhétfőn, Búcsúkor, Istvánkor tartottak.

-

1. A vallási élet. A születéstől a halálig. /Az imádságok, a hét napjai, Szentségek, temetés, fogadott ünnepek, búcsújárás

A népeletben a vallási élet meghatározta az emberek életét. A reggeli, déli Úrangyalát akárhol voltak, mindenütt elmondták. /A Mellékletben közlök egy reggeli, egy esti, egy pénteki imát, Jézus Vére tiszteletére a szenvedő lelkekért./ VIII-XII./

Az esti ima után a halottakért imádkoztak. Régebben Szent Vendel, Szent Flórián és Szent Sebestyén tiszteletére is imádkoztak. A gyerekeknek esti imára, harangszóra haza kellett menni.

- 15 -

Hétfő általában a mosás napja. Kedden Szent Anna napja. Pénteken vagy szombaton volt kenyérsütés. Szombaton már kalácsot is sütöttek. Kenyérsütéskor volt lángos, zsírral vagy fokhagymával ették. Szombat félünnepnek számított, délután már a mezőn nem dolgoztak, takarítottak, söpörtek, a földes szobát mázolták, meszeltek. Udvarolni minden este lehetett, nyáron a kiskapunál, télen a szobában. Egy-egy helyen összejöttek a fiatalok, ez volt a rei, kártyáztak, meséltek, játszottak. Egy tréfás verset közlök a Mellékletben. /XIII./

Kereszttség /Taufe/.

A gyermeket a születés utáni napon már rendszerint megkereszteltették. A bábaasszony ment a keresztmamával a templomba. Keresztszülőnek rendszerint a szülők keresztgyerekeit hívták. Amikor elmentek, ezt mondták: Egy pogányt viszünk és helyette hozunk egy keresztényt. Amikor

visszajöttek ezt mondták: Pogányt vittünk és hoztunk helyette egy keresztényt. Ekkor az édesanya megcsókolta a gyermeket.

Az első gyerekek a keresztszülő nevét kapták. A többi gyermeknél is ugyanazokat hívták keresztelni. Gyakoribb keresztnevek: János, Mihály, József, Ferenc, Mária, Anna, Teréz, Katalin. Egy névnap i köszöntőt közlök a Mellékletben. /XIV./

Ebédre a komaasszony és a bába volt ott. Kezdetben 7 napig vitte a keresztmama az ebédet, majd később csak 5 és 3 napig. Az ebéd a következőkből állt: tyúkhúsleves, /egészebe főtt tyúkkal/, becsinált leves, pénteken borleves, kelt kifli, fánk, mákos, túrós rétes, forgácsfánk, kuglóf, fonott kalács koszorú. Régen elfüggönyözték a szülőasszonyt és mellette a kisgyermeket. Bölcsőbe csak akkor került, amikor az édesanya fölkelte. Általában 3 hétig feküdt. Látogatáskor szenteltvízzel hintették meg a látogatók az ágyat. Bementkor ezt mondták: Sok szerencsét a kicsihez és jövőre kettőt hozzá. Elmenetelkor: Jézus és Mária segítsen, hogy föl tudjatok kelni. A szülőasszony két-három hét után ment a templomba áldásra. Addig nem volt szabad sehova menni, mert akkor szerencsétlenség éri. Kúthoz, padlásra se ment. Ha nehéz volt a melle, azt mondták, hogy a boszorkány /trut/ megnyomta. Ha megdagadt a mellbimbó, akkor azt mondták, hogy a boszorkány megszívta.

Bérmálás/Firmung/

A bérmálás 9 éves kortól felnőttkorig történt. Bérmaszülőnek is a szülők bérmaszüleinek gyermekeit választották. Keresztszülők bérmaszülők nem lehettek. A lánygyermek misekönyvet /imakönyvet/ és rózsafüzért kaptak ajándékba. A fiúk pénzbeli ajándékot kaptak. Bérmaneveknek is általában a bérmaszülők nevét kapták.

- 16-

Szentmise, Oltáriszentség /Heilige Messe, Hohwürdiksz/

A vasár- és ünnepnap i szentmisén szép számmal vettek részt. A hajnali miséket is szépen látogatták. Ez utóbbi a hétköznapi szentmisék estére tételével 1973-ban szűnt meg.

Szentmisét általában a halottakért, a boldogságos Szűz Mária /Segítő Szűz/ Szent József, Szent Antal és Szent Vendel tiszteletére szoktak mondatni.

Bűnbánat szentsége /Heilige peiht/.

Szentgyónás előtt régebben bocsánatot kellett kérni a szülőktől és egymástól. Azt mondták, bocsássanak meg, ha megbántottam. Erre azt felelték: majd a jó Isten megbocsát. A szentgyónás előtt ezt imádkozták: Jézusom irgalmazz nekem szegény bűnösnek. A szentgyónás végén az elégtételt a három oltárnál végzik el. Az asszonyok a húsvéti szentgyónást jórészt Fájdalmas pénteken /Nagypéntek előtti péntek/ végezték, a férfiak nagyrésze Virágvasárnap reggel gyónt.

Betegek kenete /Lecte Ölung/

A nagybetegekhez többször is elhívták a papot, nehogy szentségek nélkül haljon meg. Ilyenkor a szomszédok, rokonok is ott voltak és együtt imádkoztak a betegért.

Egyházirend /Friesterweine/

Az elsőmisés oltárt fehér virággal díszítették. Voltak koszorúslányok és vőfélyek is. Az ebéd ugyanaz, mint a lakodalomnál. Ajándékot is adnak. A környékre is szívesen járnak első- misére. Azt mondták, hogy aki három elsőmisére elmegy, annak már van egy része a mennyben. Egy pár cipőt is érdemes elkoptatni, hogy elsőmisére menjenek el, mondták.

Házasság

Házasságra beiratkozni a vőlegény csizmában és barna vagy sötétkék nadrágban ment. A menyasszony sötétzöld, barna vagy kék ruhában. Mikor iratkoztak, a vőlegény barátai a főtéren kulccsal és gyufafejjel durrogattak. János bácsi, hozzám adja-e a lányukat feleségül? Eddig maguk tartották el, ezután én akarom gondját viselni.

Eljegyzéskor a keresztapa egy pohár bort öntött a jegyesek kezére keresztalakban és valami szöveget mondott.

Az eljegyzési vacsora: Tyúkhúsleves, zsömletorma, paprikás, sült hús, párolt káposzta, fánk. A vőlegény barátai eljegyzéskor kint az ablak alatt az „Erstandot” énekelték. Ekkor a lány fánkot, a vőlegény pedig bort vitt ki nekik.

Az esküvőket ősszel és farsangban tartották.

– 17-

Esküvő előtt a menyasszonyt és a vőlegényt a vőfély búcsúztatta a háznál. /Lásd Melléklet: A menyasszony kikérése. /XV./

Először a vőlegényt búcsúztatták, azután elkísérték a menyasszonyhoz, itt a menyasszonyt is elbúcsúztatták ugyanazzal a szöveggel. Ezután elindultak a templomba. A menyasszonynak illett végig sírni az utcát. A zenekar „svábröttyösök” fuvószenekar volt. Régen a menyasszony és a vőlegény is feketében esküdött. A menyasszony mellén keresztalakban rozmaringdíszítés. A férfi kalapján is rozmaring. A menyasszony fején is rozmaringkoszorú. Az eskü alatt a férfi feje fölé is egy rozmaringkoszorút tartottak. /Kb. 10 cm-eset/. Az oltárra egy almát tettek, rozmaringgal és színes szalagokkal díszítve. A násznagyok botja is rozmaringgal díszített. Az esküvő után mindnyájan megkerülik az oltárt és keresztcsókoltatás van. Az adományokat egy kis tálcára teszik. Az esküvő után a menyasszony barátnője a templomajtóban búcsúztatja lánypajtását. /Melléklet XVI. Új szövegnek látszik./ Hazaérve előtáncoltak a konyhaasszonyok lapáttal, söprűvel, borral és kuglóffal, és a vőlegénynek fizetnie kellett, hogy beengedjék a házba őket. A kalácsot és a bort a báméskodóknak adták. Amikor beértek a szobába, a keresztapa sok szerencsét kívánt nekik. A lagzis nép ekkor eljárt egy-két táncot, azután hazamentek átöltözni. Ez alatt az új házaspár megebédeztek. Miután megérkeztek újból a vendégek, akkor leültek a sarokpadra és az ő tányérjukat megfordították. Ezért mondták: Nem ettek, nem ittak, de köztünk voltak.

A lakodalmi ebéd a következő volt: Húsleves metélttésztaival, tyúkhús zsömletormával, paprikáscsirke, pörkölt rizzsel, húsos káposzta, főtt szilva kuglóffal, pecsenye /ez zsíros sült hús/, fonott kalács.

A leves után énekelték az „Ehstandot” /Lásd Melléklet: Házassági ének: XVII./

A káposzta után a vőfély mondta el a „Khszuntheit tringen-t”, és ekkor adták oda az ajándékokat. A menyasszonynak kendőt, a vőlegénynek inganyag, ágynemű, pénz. Ebéd végén a vőfély mondta a „Fiere feden-t” /Melléklet: XVIII-XIX./ Az egyes fogások előtt is mondtak verseket. A Fiere feden végén a menyasszony átlépte az asztalt és megkezdődött a menyasszonytánc. Mindenkivel kellett táncolnia. Az utolsó volt a vőlegény. Ezután a vőfély kiséprúzta őket, ekkor ment a menyasszony átöltözni fehérbe. Amikor visszajöttek, táncoltak éjfélig. Közben megvacsoráztak. Éjfélkor levették a menyasszony fejéről a rozmaringkoszorút, és a vőlegény kalapjáról a rozmaringot és ekkor kötötték be az új asszony fejét a menyecske kendővel.

– 18-

Ez piros alapon fehérpöttyös babos kendő. Ekkor mulattak reggelig.

Reggel átöltözött a menyecske rózsaszín vagy világoskék szoknyába és blúzba, és a blúz más színű volt, mint a szoknya és konytyot kötöttek neki piros vagy kék selyemkendőből. Ezután kísérték el a másik házhoz./ Melléklet: XX./ Egy-egy lagzinál 100-150-en voltak.

A házassággal kapcsolatos hiedelmek:

Akinek a templomban elalszik a gyertyája, az előbb hal meg. Ha pislog a gyertya, akkor rossz lesz az életük. A házassági eskünél szorosán kell letérdelni egymás mellé, hogy a gonosz lélek ne férközzön közéjük. Amikor az esküvőre mennek, ha esik a hó, akkor gazdagok lesznek. Ha esik az eső sokat sír a menyasszony. Ha halott van a faluban, amikor esküdnek, rossz lesz az életük. Lagzikor ebéd után a maradékot nem volt szabad kivinni, hogy ki ne vigyék a szerencsét aznap.

Halálozás, temetés

Haláleset alkalmával asszonynak kettőt, férfinak hármat csendítenek. A halottat a hozzátartozók öltöztették. A kézbe rózsafüzért tettek. A férfiakat régen csizmába, fehér háziszóttos gatyába, fekete mellénybe és kucsmába temették. Mostanában fekete ruhába öltöztetik. A nőket régen a fekete esküvői ruhába temették. Ma is fekete ruhát használnak. A hozzátartozók régebben éjfélig „virrasztottak”. /Imádkoztak és énekeltek a halott mellett./ Most a templomban egy órát virrasztanak az esti szentmise után. A temetői lámpásokat a komák vagy a közeli rokonok vitték. Kislánynál, kisfiúnál, lánynál, legénynél fehér zászlót visznek és a barátok, barátnők viszik a koporsót. Régen a kislányok fején buxus koszorú volt. Gyertyákat is visznek rozmaring díszítéssel. A temetéseknel a sírkeresztet egy rokongyerek viszi. Szülők és házastárs után egy évig, rokonok után fél évig, negyedévig gyászolnak. A temetési évfordulókor szentmisét mondatnak. A temetéskor megköszönik a hozzátartozók, hogy halottukat elkísérték. Régebben a szokásos halotti tornál hideg ételt, túrót, sonkát ettek. A halottakra négyszer harangoztak.

Hiedelmek: Ahol éjféli misekor ugatnak a kutyák, ott halott lesz. Ha év elején férfi hal meg, akkor a férfiakon, ha asszony, akkor az asszonyokon a sor. /Amilyen halott az első, olyanból lesz több./ Ha nem tudják lecsukni a halott szemét, akkor hamarosan hív valakit maga után.

– 19–

A község fogadott ünnepei:

Január 2. Szent Fábián és Sebestyén /Heiliger Fábián und Sebestyén/

Március 19. Szent József / Heiliger József/

Május 4. Szent Flórián /Heiliger Flórián/

Jézus Szíve /Heiliger Jezu Bluts tag/ úrnapi nyolcada/

Július 2. Sarlós Boldogasszony /Szihel Frautag/

Augusztus 16. Szent Rókus /Heiliger Róhuz/

Október 20. Szent Vendel /Heiliger Vendelini/

Boldogasszony bemutatása /Maria opferung/

Régebben a fogadalmi ünnepeken de. 9 órakor volt a szentmise és munkaszüneti nap volt.

Búcsújárás

Régebben és ma is kedvelt népi ájtatosság a búcsújárás. Mária ünnepeken, főleg Nagyboldogasszony és Kisasszony napján, vagy a rákövetkező vasárnap mennek búcsút járni. Régebben gyalog, szekérrel, ma autóbusszal mennek. Régebben Bakonybél, Városlőd /Anna kápolna/, Celldömölk, Csatka, Máricacell volt az úti cél. Ma Sümeg, Máriabesnyő, Csatár, Máriacell.

VII. Műemlékjellegű épületek, keresztek, szobrok, festmények

Műemlékjellegű az 1763-tól 1773-ig épült plébániatemplom, faragott berendezéssel, későbarokk, copf stílusban /19./

A plébániaépület faragott ebédlőbútorokkal, 1761-64-ig épült. /20./

A Kálvária 5 stációval és közel életnagyságú faragott faszobrokkal, a sváb Listner testvérek alkotása 1780 körül. /21./

Szent Flórián 1874. ésSzent János 1875 .szobor kőből Polacsek Máté alkotásai.

A plébániépület ebédlőjében található több a templomnak felajánlott festmény, 1 Szent Vendel 1866, 1 Immaculata 1868. /Ant, Anders/ 1 Fájdalmas Szűz 1868 /Ant, Anders/ 1 Szent Anna kép és 1 kis falmélyedésbe való Szent Flórián kőből.

Újabbkori a plébániatemplom előtt lévő Szentháromság szobor, és a Kálvária kápolna. /22./

A község területén és a határban összesen 9 kőkereszt található.

– 20 –

J E G Y Z E T E K

-

1. Bakony útikalauz 1966.
2. A Bakony természeti képe 1977.
3. Rómer Pál: A Bakony 1860.
4. Saját megfigyelés
5. Horváth K. Zirc története 1930.
6. Ila-Kovacsics: Veszprém megye helytörténeti lexikona. Magyarpolány
7. a.

8. a. Németpolány
9. Gulden J. A magyar és német-polányi plébániák története 1866.
10. Ila-Kovacsics i.m. Németpolány
11. A hagyomány szerint
12. Gulden i.m.
13. Plébániai irattár
14. Borián Elréd magyarpolányi plébános jellemzése. Plébániai irattár 1941.
15. Ila-Kovacsics Magyarpolány
16. Ila-Kovacsics i.m. Magyarpolány
17. Ila-Kovacsics i.m. Magyarpolány
18. Ismeretes, hogy a régi időkben sokkal szigorúbb volt az Egyház böjti előírása, mint napjainkban. Mégis, még többet is vállaltak az előírtnál.
19. Aggházi M. A zirci apátság templomépítkezései a XVIII. században 1937.
20. Horváth Sz. Fauszt Márton Polány első plébánosa Zirc és Vidéke 1938. dec. 18,25. 1939. január 1.
21. Darnay /Dornyay/ B. Bakony útikalauz 1927. Olasz Mindörökké 1978.
22. A Szentháromság szobor 1890, a Kálvária kápolna 1910-ben épült.

M E L L É K L E T E K

I-XX

I./1.

Betegségelhárító imák

-

1.

/Fürsz reizen/ Reuma

-

Ich N. besvöre insz geszicht und fergibt bein Szohn und Mon und Stern bei den heiligen Miháel bei der heiligen Vandlung und bei der heiligen Szakrament unszern herrn Jezam Kriszt und bei den heiligen bluth dasz Gott ausz Szeinesz heiligen szeiten flosz u, dei dem ersten essenschen dem Gott ausz der erde ruft heiliger Miháel. Ámen.

Jetzt K. besvere und bitte euch ausz euren gesicht, u. fergift, u, beiden Jungsten geriht u, bei den urteil dasz Gott über mich und alle Mencshen geben wiert dass ihr nicht mer Satten án aller Glitter Meinen trit Ámen.

Ich N. besvere u, bitte euch ausz ihr geszicht u, fergift bei den heiligen 3 negel dier Gott durch szeiner heiligen hent u, füs szint geslágén worden. Ámen.

Ich N. bitte euch ausz ihren gesicht u, fergift bei aller lieben szohn gott szu szeine liebste Mutter geventet u, szu szeiner heiligen Mihael. Ámen.

Ich N. besvöre euch ihr gesicht u, fergift bei allen heiligen Gottes dasz vier Mária u. Jesusz Krisztusz u, der heilige Elisebeth u, Johanász der Taufer dier abrechen ausz Mutter liche libe wasz hábt ier dasz ier mich Enlintertt nách unser Kránkheit dasz geszicht und fergift. Ámen.

Ich N. bitte liber her Jezu Kriszt dasz du seiner gnáae mier mit theilen wolleszt dier weil du liebster her Jesu Kriszt gefängen gebunten gegeiszelt gekrónt gekreuciget u, án Námen den Heiligen Kreuzz angenagelt dárán du liebste her Jesu Kriszt für mich u, alle Szünder Gestorben biszt. Ámen.

Ich N. bitte euch ausz ihr gesicht unt fergift bei der heiligen Gottesz kraupt u, bei diesen heiligen Miháel der in Himel ist dász mier nicht mehr straft an aller Klidder meinen liebesz veter án hánt án hálsz beitten henten u, fúszén án szeiten und Lumbel án Sülter u, augen án hercen án lunkel u, leber noch keinen gebein meines ganzes leiben. Ámen.

1. dasz helfe mier Mária u, dasz Heilige Grab tarin Poht szelben láb: dá erklökte állen vasz da vár. Pilátusz czu Jezus Sprech der her Jezus Kriszt den án euhren geszicht u, ferkift háb ich nicht esz
szi.....

I./2.

Betsegelharító imák /folytatás/ 2.

-

Ferkift viszen kann alsz dáter mán der ten unschuldigen dan mán tász heilige Kreiczsz dász vár Jészus Krisztusz der einzinger Schöbfer himelsz, u, der erde ter macht mih an N. gesund Mit der hilfe Gottes abmöhtigen námen Jezu Kriszti isz mein anfang. Ámen.

1. Ich veisz dász der heilige Kriszt varer Gott iszt alsz Jesus gepusran vor unszár lieben Frau khind über eine leide fúrt Jesus Krisztus iehr liben khind peider hand so pehangnet ihr gesicht und fergift dász khálte Fergift dász hiern und gestim fergift magen und harsz fergift dasz vangen und ochnt fergift dasz halsz und bruszt fergift dasz napal und bauh fergift dasz szeiten und rippen fergift dasz solten und hungen fergift dasz abogen und huf feargift dasz kszihd und seitten feargift dasz vald und fleis fergift dasz knyepel und sehe fergift dasz szolmait haut fergift dasz andern und blut fergift dasz halt geveár fergift dasz maágsz unddorne fergift dasz erte und sritt fergift dasz rind und vald fergift dasz szen und men fergift dasz veiszenden und niárn und fergift vilte und alle 77 fergift vo volt ihr noh hin vier volen gehen und in dier gaszin und volen der K.N. ihre kelesz blut vallen laszind ein Niht sant in einen lött lufren durszt feárprách deár heár Jészus Kriszti iehr Griszen fergift fület laub und laub fúarund laub jekver Eltel und Abklein. N. N. Gebit dier 77 fergift fortu ausz Marhg und blut ein ein vildesz gevesz da khein vind nicht satz kaan khein han vind niht krát durch desz hoarn Jezu Kriszt Namen szind nuár N. N. Me meine fergift gebunten und gefängen álein in ein vildesz gevesz. Ámen.
2. N. ich bitte dier ausz peiden heár Jezu Kriszti N.N. Ich bitte dier avesz beider heiligen Gottes kraft dier dasz alle heiligste Dreifeltihkheit eih vol der Macht. Ámen.

Aller libszte helfe miár N. N. Ámen.

Jesus Mária und Józef Alle liniá Alle liniá.

Alle liniá B +N+N+Jezu Mária und Jozef helfe mier. N.N. Ámen.

.....

Esz voláma brauchen 3 tag For szen aufgang 5 Fáterunser und 5 áve Maria 1 Glauben Gott. Vater unzer zu caren dass bitre leiden Jezu Kriszti. Ámen.

I./3.

Betsegelharító imák /Folytatás/ 3.

-

2. Für die aciarung /sárgaság/

Name N. Ich szánge hászta szo felszen cunge haben dier dein fleis und blut genamen da khomen di hl 3 möner veisz bringen dier dein blut und fleis hülf Gott Fater Gott Szon Gott heiliger Geiszt. Ámen.

3 fater unser zur liebe frau Mária!

3. Für Svung /szédülés/

der svung und den mag erget auf desz mang aber avung get in den bein eár get ausz den bein deár svung get in den fleis eaget ausz den fleis dear svung get inder hand er geth ausz dar hand deár svung get inden grünen vald zu einen prindelein khalt dort viác dier kholfen bald N.N. hilf Gott fáter Gott szon Gott heiliger Geiszt viár die liebe Jungfrau szeon aufgeth viár die Jungfrau isz szon ali Gott der kvange 5 fater unzer 5 áve Mária 1 Glauben Gott fáter für unser hergott szejn lein und sterben Jezu Kriszti der brauchen tuijt 3 fater unzer 1 Glauben gott fáter zu der Jungfrau Mária.

4. Fürsz ferszeint /szemrontás ellen/

5. N. Du biszt ferszein fonenin kneht oder dichn far einen man oder veib dasz szint der heiligen brunen árci erste hat Gottes maht der zveite hat gottes kraft der dritte hat Mária Mild und Kriszti blut dasz iszt feár alle böre augen und cungen gut hat dih fersrien ein man szo helfe dier di himlise kran hat dih ferszien ein kneht so helfe dier dasz himlise reht biszt du ferszien fon alten oder jungen böre oder frome rette szo helfe dier di heilige drei faltihkheit hülf Gott fater Gott szon Gott heiliger Geiszt zur heilige treifaltihkheit 3 Fater unser 3 ave Maria 1 Glauben Gott Fater.

6. Fürsz khopf /fejfájás/

7. N. Gott unzre liebe frau Gingen über desz land sze finten ein khopf dear iszt inder mit fánand da khomt die heilige Szuzaná nimt ein bant da pint szi iár kopf czusam hüf Gott Fáter Gott Szon Gott heiliger Geisz für unzere heárgott szejn Gegrenten haubt 5 váter unzer 5 áve Mária und 1 Glauben Gott fater. Ámen.

6. Fürsz Föll ancú sprehen /szemhályog/

1. N. Haszt du dász fAll an dier hilf Gott Fater Gott Szon Gott heiliger Geiszt. N. N. haszt du aber desz svind szo hülf dier dász Jezu khind hülf Gott Fater Gott szon Gott heiliger Geiszt N. N. Haszt du áber dasz föll szo hülf dier abber der heiligen Michael. Ámen. Heilige vi Gott Szon Gott heilige Geiszt zu heiligen Michael. 3 Fater unzer 3 Ave Mária. Ámen.

7. Fürsz ralauf und brant /gyulladás, üszkösödés/

Gott unzer liebe frau gehen über dasz brant sze nemen dasz ranlauf mit und den braut N. N. da neme meine rote hand da sige ich denranlauf und desz brant übersz land hilf Gott Fater Gott Szon Gott heiligen Geiszt. Ámen. Für unzeren hergott szejn goldigsz angesziht 5 Fater unzer, 5 ave Mária. Ámen.

8. Fürsz heárc kspiá /szívgörcs/

1. N. hász du dász heársz kspiá oder di stéhász in der rib szo hilf dier Jezu kriszt inde Krieb hilf Gott Fater Gott Szon Gott heiligen Geiszt. Ámen. Fürsz heársz Jezu und Mária 5 Fáter unzer 5 ave Mária 1 Glauben Gott Fater.

9.Fürsz blut netung /vérzés/

-

Die heilige 3 vörte die szind reht Gutt dier der priszter spricht über dasz hoherwürtige Gut Jezu fon názáreth still mier dasz blut hilf Gott Fater Gott Szon Gott heiliger Geiszt ru den hohvurtigen szakrament 3 Fater unzer 3 ave Mária. Ámen.

Aprószententekkor

-

Friss und kszund peiszt tier
khein toder hund, frie aufsten
fleiszig indi khirhe gen fleiszig
beten gelobt sei Jezu Krisztus.

III.

Újévi köszöntő

-

Wahet auf Wahet auf ier kriszten
alle heite vean miersz fangen ann.
Dasz Neuhe Jahr cum kretelieren
und taz aldi lesmeraus,
und taz aldi lesmeraus.

Wier wüncsen ten Hearn und
auch tear fraue ein glükszelihez
neiksz Jahr! Ein glükszelihez
neiksz Jahr!

Fivát wivát szeszoenja leben
Frid und freid glükszelihekheid!
Frid und freid glükszelihekheid!

Dasz Jahr iszt fergangen szo
rauh inten vind mier ham
niksz enfangen alsz ölenD und
szünd o Jezu fereehunz und

kib unz di knad dasz wier uns
pereien fon allen miszentott

Mier wüncsen eih ein glukszeliksz
neues Jahr langs leim hear Gott
szol eih in himmel keben mear
freid wier venige szünd tesz
dasz neihi Jahr noh oft erlebe
Gelobt szej Jezus Krisztus.

IV.

Farsangi vers

-
Heit ist deer heilige fassing da,
Wear haden auf praht
Stue alder Mann,
Wear vieden knyieszen,
Frau mit ti fieszen,
Tien min stikel brot,
Hilf uns Gott aus aller not,
Slüssel hean mann klinzeln,
Krapfe voanz uns pringe,
Hearein, hearein sonet slang wier
Die fenster alli ein.

V.

Szentháromság-i ének

-
1. Es blühen drei goldene Rosen oh Maria
Woll auf dem goldenen wasen oh Maria
Oh Maria sei gegrüst weil du unsere
liebreiche Mutter bist oh Maria.

2. Der erste heiszt Gott Vater oh Maria
Er hat uns alle erschaffet oh Maria
Oh Maria sei gegrüst.....

3. Der cweite heiszt Gott Sohne oh Maria

Er trägt die goldene krohne oh Maria

Oh Maria sei gegrüst.....

4. Der dritte heiszt Gott heiliger Geist oh Maria

Und der uns allen in Himmel weiszt oh Maria

Oh Maria sei gegrüst.....

5. Wie nennt man diesen drei Person oh Maria

Weil sie alle drei zusammen gehören oh Maria

Die heiligste drei Faltigkeit

Von nun an biss in Ewigkeit oh Maria

VI.

Szent Anna rózsafüzér

Heit ist Tinstag heit ist der

heilige Mutter Anna irre tag.

Veil die heilige Mutter Anna

in Tinstag geboren und gestroben ist.

Zu ehren bette ich drei Vater unser

Und drei Ave Maria.

Mutter Anna rozengranz

Ein glauben Gott vater

Ein Vater unser drei gegrüset sei

Mit die geheimnis, derr unzen

Glauben wermeren möge. Derr

Unsre hofnung störken möge

Ehre sei.....Vater unser.....

Staet gegrüset.....sagt man

Auf die perlen.

Heiliger Jezus sei meine liebe

Heiliger Maria meine hofnung

Heiliger Jozef mein Baer Vater

Heiliger Joakim und Anna meine

Grosz Eltern Heilige Mutter

Anna meine fűer bitter in
Bei Gott won unzen leben bis
Andaz End das Wier einfangen
Daz Heilige Szakrament. Ámen.

Heilige Mutter Anna erhűre
Unser gebet und las unser
Gesrei zu dir khommen.

VII./1.

Szent Anna nek

1. Hűr cu mein frommer Krhiszt

Vie getren Sankt Anna ist,
Mein krhiszt thue niht ferveilen
Thue nah Sankt Anna eilen,
Denn zie izt szűz unt mild,
Den Armen allzeit hilft.

2. Bin dorf vre bekannt,

Inmitten Sakzenland,
Ins Bűhmen thats gehűren
Nun hűrt vasz dort geshehen,
Mit ein Snt Annabild,
Ganz Gnadenreih und mild.

3. In den ferfloznen Jahren,

So dreicundfierzig Jahren,
Drei arme Kaislein varen,
Bei drei fűnf ziben Jahren,
Die Eltern varen todt
Esz var kein hilf nah Roth.

4. Da var eine grose Noth,

Wohl um das liebe brot,
Der knab fon ziben Jahren,
Die Andern muz ernahren,
Muz Betteln frű und spat,
Cuzemmentragen Stűklein Brot.

5. Cur harten Winterzeit,
Der knab halb umberkleid,
Kont varlih niht veit gehen
Im dorf hats venig geben,
Man zaget helf dir Gott,
Wir habenzelbzt kein brot.

VII./2.

Szent Anna ének /folytatása/

6. Der knab fing zu veinen ann,
Zoln vir srerben vor hunger dann,
Ah svesterlein niht ferveilen,
Zur heilige khapelle eilen,
Die in dem Dorf gevect,
Allva sie zih getrazt.

7. Zie sreujen alle drei
Sant Anna steh unz bei,
Sant Anna vir dih grüszten,
Und fallen dir cu füszen,
Drei areme Waizelein,
Di hier ferlazzten szejn,

8. Zieh hörten eine Stimm,
Nehmt ihr das brot dahin,
Fhut nur nah hauze gehen,
Ih vill euh shand ferzehen,
Und vill eure Mutter zein,
Ihr armen Waizelein

9. Zie nahmen das himmelbrot,
Zagen pezahl dirs Gott,
Wir vollen dir shon folgen,
Thue unz mit brot ferszorgen,
Zie nahmen das liebe brot,

Gehen nah hauze fort,

VII. /3.

Szent Anna ének /folytatása/

10. Das brot nahmt niemals ab,
Zo ihnen Sant Anna gab,
Bis die leut zing angekhommen,
Und habens zu zih genommen,
Eine hohe Geitlihkheit,
Die rothes haben leshaut,

11. Nun hör mein frommer Khrist,
We getrei Sant Anna iszt,
Thut alle zu ihr gehen,
Zi wird auh shond beistehen,
In aller Angzt und leid,
Vie auh im Tadesztreit.

VIII.

Reggeli ima

Gottes Jezus Namen heint auf sthe ich kenk Gott
gehe ich, mein Himlishen Vater bitt ich, das ez
mir verleiht Shöne Engel drei der Erste der mich
veiszt, der Zweite der mich speiszt, der Dritte
der mein Leib und Seel pehüth und pevart, das unz
den Lieben tag nihts pesz wider vart. Ámen

IX.

Esti ima

Gottes Jézus Namen gerih slafen
Gott unse liebe Frau mein heiligen

Shucengel szoi mih niht ferlassen
szoi mier siken szeksz Engel
cwei cheppen cwei cfüsszen cwei neimeinen
té szoln heid naht meine wahten
szein, gelobt szej Jézus Krisztus.
X.

Pénteki ima

-
Als mein Herr Jesus ist auf den Ölberg gegangen fang er Blut zur switzen ann. Er ist über den Garten gaár nauf gegangen, da haben ihm die Juden gefangen. Zi fürten ihm hinaus wol in desz richtes Haus, von dort fürten si ihm wider mit sand spot heraus.

Zi setzen ihm di terneme kron auf das haupt.

Das Blut flost heár ausz, floszt herawi über zein Heiliges angesiht.

Jesu sparch meine wangen zind pleih, fon harten wangen streich, mein heiliges kreicz drukt mir meine wunten so tief, alle blutens. Die grosen und die kleinen, die gestochenen und die geschlagenen, und alles was mier die Juden angetan haben.

Jesus sprach heit ist Freitag, hait ist mein Heiliger Tag.

Hait fangt si mein pitres leiden, und sterben ann.

Wenn nur ein Kens weár der mein pitres leiden und sterben alle tag einmal betrachten ted, und am Freitag dreimal den will ich gében eine Goldene Kron, den will ich geben drei Seeln zu eár lözen. Den ersten zeinen Seel, den Zweiten seine Mutter Seel, den dritten zeine arme Seele, Zelbst. Den will ich geben drei Tag forher zu wissen den Tod Jesus hingt drei stund lebentich am Creutz. Er went zeim Heiliges haupt hin und hear. Kein ort zum rasten find er nicht, mer Maria stand vol untern den Kreutz, und zigt ihr Liebes Kind zein pitres leiden, und sterben an Johanes ach liebster diener mein.

Nim meine Mutter bei ihre rechte hand, und für zi weit von Krautz hin dan des zi nicht zit mein pitres leiden und Sterben an oh Heer das will ich gern dun. Ich will zi nehmen bei ihre rechte Hand, ich will zi füren weit fon Kreutz hind ann. Ich will zi dresten wi ich kann, ich will zi dresten wi jedes Kind Vater und Mutter dresten kann. Maria hört ein Hammelein klingen der erste ist deár Raum, der zweite ist der naszt. Mein Kind hat kein ruh und kein rast. Sohn und Mohn verlór ihren sein alle glocken lassen ihre glingen di ganze welt ist zer bedrübt veg Jezum Kristum unzern Hern. Ámen.

XI.

Imádság Jézus Vére tiszteletére

-
Mein Jezus knyid in ten kraub und
Szeid ah wuntern we, ah wie tei im
Szeini heiligen fumf wunten zo we,
Di kleini wi di kroszi o herz o

Liebszte Mutter mein ich pin kstoszen
Und kmaertet waen, o hezr o lipszter
Sohn wie bitern szind deine
Smercen. Wenn ich ein Mencs het
Der dizes gebet beten ted inde
Frie wen ear aufsted auf di
Naht wenn ear shlafen get
Denn tedih drei Szelle zum
Earlözen kem erstenz szejn
Fater Sell cweiten seine Mutter
Sell dritter szejne arma Selle
Szelbszt di Himmels duer stet
Offen die hölle ist ferslosen der
Dizez gebet beten hört und
Lernt niht denn wist szejne
Selle abgestraft werden piz
Am Jüngsten tag. Ámen.

Ein Vater unzer....Gegrüsset seist du...
Für unzern hern Gott szejn ganz
Fergoszener blut cum abwassen
Alle unzre szünden.

O khosztbaerer blut dar ewigen
Leben preiszt erlözet der ganzen
Weld. Ehre sei Gott.....

XII.

Ima a szenvedő lelkekért

Gebet für Armen Seelen
Khom mein Jezus cum beslusz
Wenn ih ceitlih sterben musz,
Wann mich alle Welt ferbösz, so halt
Mich toh mein Jezu fest.

Jezu, Jezu spann mich ausz und
Fürmich intas himmels haus,
Shikmier teinnen Engel woogen
Tas ich khan zum Jezus fáren,
Meinen breidikam ten habich
Shont, der ist Jezus Gotte Szonn,
Feer viert mich in himmel
Füren und mein grab mid
Rozen cieren, ah wi schön wird
Esz szejn wenik werte bei Jezus sein.
Am heiligen khaer Freidah
Haben mirr das bitere leiden
Und Sterben unzen Her Jezu
Kristi, da ham im di Juden
Gefangen mit Striken
Kebunten mit keizel keslagen
Da bluten un di heiligen funpf Wunten.
So bete tizes gebet zu
Erlözung der Armen Seelen
Im Fokfeuer. Ámen.

XIII/1.

Tréfás vers

Amikor a fiú és a lány veszekszik

1. Ez wolt ein Jungling mit einer
Jungfrau streiten, Und zo muszt
Du mier ein khin gepeáren, und
Ein Jungfrau pleiben.

2. Muz ich dier ein khind gepeáren,
Und ein Jungfrau pleiben, und zo
Muizdu mier ein wige mahen
Oner spitzen und speiden.

3. Muz ich dier ein Wige mahen oner

Spitzen und sneiden, und zo muszt du
Mier di windlein wassen onen Waszer
Und szeife.

4. Muz ich dier di windlein wassen
Oner waszer und szeife, und zo
Muiszt du mier drei tánzent
Grepzen ivesz flakszpeári treiben

5. Muz ich dier drei tánzent Gropzen
Ivesz flakszpeári treiben, Und
zo muizt du mier di sriet abcölen
Vazdi Grepzen ab steigen

6. Muz ich dier di sriet ab cölen
Vazdi Grepzen steigen, zo musztu
Mier di sterlein cölen vaz fon
Himmel awe leichten

7. Muz ich dier die sterlein cölen
Vaz fon himmel awe leihten,
Und zo muszt du mier ein
Laátár mahen das ich khann
Ám himmel aufi steigen.

8. Muz ich dier ein laátár mahen
Daz ich khann am himmel aufisteigen
Und zo muszt du mier
Denn Grüner Tanner Wald,
Mit der sár ap sneiden.

9. Muz ich dier denn Grüner Tanner
Wald miter sár ap sneiden,
Und zo muiszt du mier ein roden
Apfel ibesz Meer umi seiden

10. Mus ich dier denn roden apfel
Übesz Mear umi seiden, und so
Wülih ja mein leptag nimeá mit
Eine Jungfrau sreiten.

Névnapi köszöntő

-

Heite pin ich fon slaf earvaht
Mein heiliger Sucengel had mier
Eine botsaft praht ich tenk
Hin und hear ich veiz niht
Waz di botsaft vaer entlih
Faelecmier ein tesz haut dein
Heiligen Nomenctag szol szejn
Ih wüncstier fill glück und
Gottes szegen tesz tein heiligen
Nomenctag mit gesund frid
Und freid noh oft erlebszt
Gelobt szej Jezus Kristus.
XV./1.

A mennyasszony kikérése

Braut Ausebiten

Ier erszamen volveis hõhgeerten Hearn und Frau, jungsõn und kroneljüngfrau, szamt ali eingeladana hochceitgest, jung und alt, gros und klein, vie zi auf dize krisztlihe hohceit ferszamelt sein.

Ih mehte biten, si mehtn mier erláuim in hohceit fata sein haus ein zutretten.

Erszamen bitleit und ausgebá, ih möhte bitten, sie möhten si erinerivissen, das vier for etlihen tage eine krisztlihe hohceit angestiftet haben. Das vier eine Jungfraubraut /breidig/ müssen haben. Ih mehte bitten, si möhtn mie di Jungfraubraut heáfourfen und mier auf meine rehti hant zugaben, al hier nem ih, die Jungfraubraut peire rehti hand und vül si füren zu der heilige khuplácian. Dort vierd zi szejhen ein jeder man das si fon trauen, und veinen niht mer reden khan.

Trum fang ih kstatst ier zum bitten an. Sie bittet um ieren herclibsten Fater, khomets heár, und ferceihets ier in dise stund, vens si cuh beleidiget hat. Sie tangeteuch für dize knyvat vas zie fon eich erfangen hat, veil sie so krisztlih auvercogen hats pis cum stand der heilige ore. Fergõtszgot sagt si für ein jeden srit und trit, vas für ier habts getan, gõt gibt euh dafür dem lan.

Sie bittet um iere herclibste Mutter. Khomets heár und ferceihets ier ind dise stund, van si euch beleidiget hat. Sie tanket euch für die knyvat vas sie fon euh erfangen hat. Veils sie unter euren Hercen getragen und gepueren habts, pis cum stand der heilige ere. Fergeltsgot sagt sie für ein jeden srit und trit, vas für ier habts getan, gõt gibt euch dafür dem lan.

Sie bittet um iere Herclibsten Keet und Kooll. Khomets her und ferceihetsier in dise stund van sie euch beleidiget hat. Sie tanget euch für dise knyvat vas sie fon euch erfangen hat. Veil sie zuder heilige taufe getragen unt zu der heilige férmung gefürets hats. Fergeltsgot sagt sie für ein jeden srit und trit, vas für eir habts getan gotgibt euh dafür dem lan.

Sie bittet um iere herclibsten ksvistet khomets heár und ferceihets ier in dise stund van sie euh beleidiget hat.

Sie tanget euch für dise knyats vas sie fom euch erfangen hat. Fergeltsgot sagt sie für ein jeden srit und trit vas für ier habts getan, got gibt euh dafür dem lan.

XV./2.

A mennyasszony kikérése /folytatás/

-

Sie bittet um ieren libsten svaha und svaharin, khomets hear und ferceihet ier in dise stund van sie euh beleidiget hat. Sie tanget euh für dise knyats vas sie fon euch erfangen hat. Fergeltsgot sagt sie für ein jeden srit und trit vas für ier habts betan, got gibt euh dafür dem lan.

Sie bittet um die jungson und krenzljungrauen, khomets hear und forceihet ier in dise stund ven sie euh beleidiget hat. Sie tanget euh für ein jeden srit und trit, vas für ier habe getan got gibt euh dafür dem lan.

Sie bittet um iere Hausleit Nahpasleit und ieri frit alizuzamen, Khome hear und ferceihet ier in dise stund vensie euh beleidiget hat.

Sie tanget euh für dise knyats vas sie fon euch erfangen hat. Fergeltsgot sagt sie für ein jedem srit und trit vas für ier habts getan.

Got gibt euh dafür dem lan.

Jetzt gehen vier in gottas nam jetzt fangt si dear heilige eestand an In namen der aleheiligste treifeltihkheit fanun an bis in evigkheit.

/Ven kheine Mutter, oder Fatter ist./

Dise knyats vas sie fon euch erfangen hat. Sie saut sih hin und her sie sieht iere herclibsti Mutter /oder Fatter/ nimame, sie ruhet in khülen krop, und bittet für ier um knyats, tarum sol sie auch niht fergessen in ieren eerentah für iere herclibste /Mutter-Fatter/ einigen Faterunser zu fereren

XVI.

A mennyasszony barátnőjének búcsúztatója az esküvő után

-

Kedves Barátnóm!

Mielőtt elhagynád az Isten házát, hallgasd meg szívemnek búcsúszavát. Fáj a lelkem, könny szökik szemembe, mert sok kedves emlék jutott az eszembe. Jó pajtások voltunk, szerettük és megértettük egymást, ezért oly nehéz most a búcsúzás. Én arra kérlek ez ünnepélyes percben, hogy bocsáss meg, ha ellened vétettem. Elöttem állsz hófehér ruhában, mennyasszonyi fátyol omlik a válladra. Fejeden a mirtusz koszorú, a legszebb koszorú, úgy ragyog, mintha csillagokból volna.

Kedves Barátnóm!

Te elmész közülünk a messze távolba, az Úr áldása kíséren utadra. Leány életednek a mai nappal

vége, letetted az oltár elébe. A sors könyvében egyet fordítottál, s az életed útján elindultál. De nem egyedül járod ezt az utat, az Úr Isten rendelt melléd egy segítő társat, kivel kéz a kézben segítitek egymást az élet küzdelmében.

Te is kedves vőlegény, ki e virágszálat leszakítottad az élet kertjéből és magadnak kiválasztottad, vigyázz rá, szeresd őt, és óvd meg minden veszélytől.

Kedves Barátnóm!

Életed legszebb napján mit adjak emlékül, tiszta szeretet jeléül e rózsafüzért adom. Imádkozd, gyakran fogd a kezébe, ha öröm vagy bánat ér életedbe. Kérd az Isten Anyját, Ő nem hagy el soha, hisz ő mindnyájunk Édesanyja.

De rám is gondolj néha. Én nem feledlek soha. Ha este hallom a harang szavát, én mondok érted egy hő imát.

Ami szép és jó van a világon, azt mind Nektek kívánom. Olyan legyen életeitek, mint a legszebb kikelet. Három csillag vezéreljen: Hit, Remény és Szeretet.

De most már búcsúszom, Isten veletek, az ő áldása kísérfen utatokra.

Induljatok békével!

XVII.

Házassági ének

Ehstand lied

Meerke auf ier Kriszten waz ih
Eih earkleer, wo khomeden dear
Ehstand heer, meerke auf mit fleisz
Ear khomt fonn kheinnen Menncshen
Nicht Gott had in szelben eingericht
Insz paeredisz /insz paeredisz./

Alz Gott tenn Ádám earssaffen hat,
Der mahet iem ein szüszen slaf
Tuid iem niht we, Der nimt
Szein rippe aus szeinen leib und
Mahet iem daraus ein Weib,
Szept ein di Eehe /szect ein di Ehe.

Der Ehstand iszt ein haerter pand,
Der musz duerh stoll und Prieszter
Hand ferpunten szein, esz iszt khein

Mencstz auf tizen welt, tear tizen
Pund auflezen khann, alsz
Gott alein /alsz Gott alein.

Aduje ject kretelierih eih, denn
Friden namen wüncsih eih fill
Glük und szegen, ich wüncshe
Eih fill glück und szegen, und
Nah tenn tod docsr ewigen leem,
Dar gibt eih Gott /dar gibt eih Gott.

XVIII.

Lakodalmi köszöntők

Khszuntheit tringen

Hier hab ich ein fris klaz vein, das ist gevaksen tsvissen Himmel erdn und khönerein, ist sie aber niht gevaksen tsvissen Himmel erdn und khönerein so ist sie tah gevaksn tsvirn son un monensein, so ist nicht gevaksen tsviran son und monensein, so ist si toh gevaksen auf einen stein fözelein, so ist zi aber niht gevaksen, auf einen stein fözelein, so ist sie aber doh gevaksen auf eine kleine krumpi rebelein. Und veil sie gevaksen ist auf eine kleine krumperebelein, so sol den jungehern preidikam samt seine filgelibti jungfraupraht auf eine gesuntheit sein. Sie ham ine vas söne auzervölt, so vis iene gevünst ha, so ist auh fon gott gesenkt.

Pfivát!

Ksuntheit für di kremljungen das sie auh mit earen khenen tranis die prautpar ire sui.

Gute ksuntheit für di spileit und ausgabe got zol ine di freide geben. Mier teire ein suldiger tank sagen für dize gute speize vas si für um heite bereitet haben.

Ksuntheit für den dinsttfertinge khöne heite pecailen mier iem kheinen höls, er sol nuir práf fleizig sein das uns niht felt in vein ven vier ein übriges gelt haben viet er auh eins pekhomen.

Ksuntheit für mih sebst, auf mih vül ih auh niht fergessen, das mier got helfet dazu das ih auh khan tren in das prautpaarsu.

Ksuntheit für die Herzmuziganten sie soln ine istromentn niht ferson ven mier ein übriges gelt von ham ven sie auh eins pekhomen.

XIX./ 1.

-

Lakodalmi köszöntők

Fiere feden!

Ier erszamen volveis hohgeerten Hearn und Frau, jungsön krencljungfrau, szamt ali eingeladáná hohceitgest, jung und alt, gros und klein, vie si auf dize kristlihe hohceit ferszammelt sein. Mier sint cvei fon got gesent, all hier auf dize krisztlihe hohceit mit frit und einihkheit volem mier uns erseinen, ven eire erlaubnis vee, fon ale eingeladene hohceitgest. Die erlaubnis haben mier sant fon hohceit Fater und hohceit Mutter und auh fon jungerhean preidigam szamt seine filgelipti jungfraupraut, See lassen ein söncs gelobt sei Jezus Krisztus, hearein sang, und lassen fragen obs eih volget auf dize kristlihe hohceit. Dear earsame preidigam last piten pei seine Herzlipsten Elten, um ein eálihes Mutterskind am die hohgeerte Tohte ein zufürn in stand der Heilige ee. Veil ear aber dizes kristkhatólishe verk alein niht erfülen khan, so last ear berufenallefervendten und pekhtanten vie auh in irdischen parádis in Kánaen und Gálilea, vo Jezus mit seine junger peruft vorten ist. Vo eá das vasser zu vein gemaht hat, und die jungfraubraut auf zu feden.

Jungfraubraut steh auf in gottes nam ject fang si dear heilige ehestandt an.

Dem ehestand hat gott eingeselt, das mier in soln lieben, und eären, und dem kristkhatólishe klauben fermeären sauts an aber hearcliepsten Elten eire khinda vas für ein standt sie treten an, der eestandt ist ein hartes pund den nimand niht auflezen khan als got alein. Er viert ferbunten durh di stoln, pristeshand und pleipt ferpunten pis der tódt ein fon andren seiden tudt. Sie petanken si cum erstemal pei ine herzliepsten Elten für ala müh und plah va dizeit mit ienen kehapt und getragen haben. Si petanken sie zum cveitmal pei ienen kéét und kóol, veil sizu der taufe und zu der férmunk gefüret ham. Sie petenken si pei unzer hohgeveihti geistlihkheit veil si turh dá hohgeveihti geistlihkheit veil si turh dá hohgeveihti geistlihkheit das hohvürtigste szakrament dear taufe und ehe erfangen haben. Fürtheih got lieben Eltern. Furtheihgot lieben gesvistet, Fürtheihgot noheinmal fül hundert und tauzentmal.

Der eárszame preidigam hat mih perufen lassen, als jungsö und prautfüere ich hab is seine vortn niht abklsang sonda fülmeiar zuikszakt. Ich habsgefürt fon hof zu gassen, fon gassen zu strassen fon strassen zu land, pis zuder heilige khuplácian. Dort sintsi ferpunten vorten durh stoln und priesteshand, und pleim ferpunten bis der tód seiden tuidt

XIX. /2.

Fiere feden /folytatás/

Fon turt vider zurük in dem hohceit Fatter seine pehauzunk. Dort habe ich si gesetst tsvisen pang und tiss vo allebei speise sint aufgetragen vorten friss. Di luspaárkheit tuid mih dazu pringe zum tancen und zum springen. Es gibt auf andri seiten auh fül lustpaárkheit al hier, vende mih fon di hern inen tiss ap, und vende mih zudar jungfraupraut ieren tiss. Jungfraupraut bis dus gesessen bei dem tiss und peiden essen, auf di Heiligsten treifaltihkheit hofen vier ale zusamhant tu fileiht niht fergessen.

Jungfraubraut im rozengarten mit ferlangen pin ih ties suldih auf zu varten.

Jungfraubraut tragst dus ein grünen granz zo pist dus in Himmel geciere kanz. Jungfraubraut stee auf in gottes nam mier auf meine rehte hant auf trei kristlihe earentanz. Ersten fü mih, cveiten fü mein mit khomaradt. Tritn für ali eingeladáná hohceitgest.

Pfivát

XX.

Lakodalmi köszöntők

A rozmaringkoszorú levételekor

Bin glücklich abend wüncseih Erszame geszte darum bin ich auf zu treten an zu ceing waz unc ti Jungfrauceigt. Ez hadzih teer tag erneigt un mit besten glauben woln szé mier erlauben abcunemen dier dein grünen granc, und aufgetekt auf meinem stab. Jungfrau barutsau ann tein s'önen eáren granc ten szo sn hazt gezirt und gefland Jungfrau braut heite hasztu rozen tragen morgen wirsz du tornen haben heite hasztu blumlein tragen wirsz du auch noh tisztel haben. Den Jungen hern breidigam will ich auch noh waz szagen daz muz eer untaszein herzen tragen. Er muz alle ledigen Madel meiden und szeinen weib trei ferbleiben Jungfrau braut khom hear in meine rehte hand ich will dich füren in ein anderen stand waz wird heisen grencel wek tiehel hear bist Jungfrau kwest und nimamear. Khom herr in meine rehte hand auf drei kristlihe earen tanz erste für mih cweite für mein mitkhomarad dritte für alle eingeladene hohceitgest.

Pfivát.